

The conception of persistent spiritual education consists of the following four stages:

The first stage – in a family (intrauterine period, the period from birth of the child until three year-old age)

The second stage – preschool education at the age of 1 – 6 (7) years;

The third stage – two-level general secondary education: 1-phase (7 (6) – 10 ages of primary school), 2-phase (11-17 (18) ages).

The fourth stage – students of secondary specialized vocational education and tertiary education as well as the youth working at factories or temporary unemployed. [3]

Moral qualities of the students – patriotism, entrepreneurship, tolerance, legal culture, innovative thinking, diligence.

The aspects which should be considered in educating students in Higher Educational Establishments on the basis of spiritual and moral qualities are described as follows:

- secure the education system with knowledge, practice and skills used to form indicators and competences of spiritual education of students and enrich practical exercises, tasks, trainings and educational situations making it possible to use them in practice by means of social and humanities, spiritual and educational activities;

- stimulate the interests of students to acquire modern knowledge, develop media culture, introduce advanced pedagogical technologies into practice, study best practices of foreign countries;

- improve professional and spiritual skills, self (training) education;

- strengthen active civil positions;

- scientific, spiritual, moral, political world outlook and formation of healthy religious beliefs;

- (form) develop the knowledge, skills and abilities necessary for happy family life, educate children. Moreover, it is noted (that) to create, under the heading “Worthy generation”, textbooks, methodological recommendations,

educational literature, media-production, methodological manuals for the students and manuals, teachers, professor-teachers, parents, officials of ministries and agencies for spiritual and educational work.

One of the main tasks stipulated by the conception is to develop the activities of study groups organized at the Higher Educational Establishments on the basis of “Five important initiatives” and improve professional skills of teachers, professors, youth leaders of higher educational institutions with a new to implement “Conceptions of lifelong spiritual education”.

Following the implementation of the conception of lifelong spiritual education in our country there will be conditions for the youth to prove themselves as both spiritually and physically developed individuals with such qualities as devotion to Motherland, kindness, diligence, firm ideological immunity.

Indeed, on meeting with the youth of our country on December 27, 2019, President Sh.Mirziyoev, speaking about the threats and ideological risks under the conditions of today’s globalization, mentioned the words of Fitrat, one of the founders of our national pedagogies: “The world is a battlefield, the weapons of this battle are healthy body, quick wit and high **moral**”. He also added: “We will build new Uzbekistan with the youth. The year 2020 will be turning point in the state policy of the youth” [4].

In conclusion, it should be noted in today’s globalization period this Decree will work for the caution of our nation, especially it prevents the youth from ideological attacks carried out by some extremist forces, with evil intentions, pursuing their own strategic goals. This decree will serve as a stimuli for the youth to be vigilant and tactful, take care of and value our pure sky, our peaceful life.

The decree, in fact, will create the foundation for the new qualitative and substantial improvement in the process of lifelong spiritual education, serve dominant in ideological education of the youth.

References

1. Karimov I.A. “Uzbekistan on the threshold of independence” –Tashkent: «Uzbekistan».
2. The message of the Residential of the Republic of Uzbekistan to the Oliy Majlis on privileged directions of the development of our country and Oliy Majlis for the year 2019.
3. The decree of the President of the Republic of Uzbekistan DP-4947 from February 7, 2017 “On the strategies of actions on further development of the Republic of Uzbekistan.
4. The decree of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan N 1059 from December 31, 2019 “On the measures to approve and implement the conception of lifelong spiritual education”.
5. Ouranov M. “Bolan baxtli bulsin desangiz” (If you want to be happy) – Tashkent: 2013
6. Bazarov O.Kh. Social-philosophical bases of the formation of spiritual and moral consciousness of students. Dissertation, written in the doctoral thesis PhD in the sphere of Philosophy. -Tashkent: 2019
7. Oodirov O. “New Uzbekistan, strategic importance of the reforms in the sphere of educating the youth”. –Nukus: journal “Science and society”. Nukus second Edition, pp 52
8. Internet materials (www.ziynet.uz, www.ziyo.uz, www.gov.uz).

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақола янги Ўзбекистон шароитида олий таълим тизимида ғоявий тарбия модернизацияси унинг замонавий турлари, усуллари ва уларни қўллаш, ривожлантириш ҳамда ушбу соҳада самарадорликка эришиш масалаларига бағишланган.

РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена современным видам, методам и их применению, развитию и эффективности в модернизации идеологического образования в системе высшего образования в новом Узбекистане.

SUMMARY

This article is devoted to modern types, methods, its application, development and effectiveness in the modernization of ideological education in the High Education system in the new Uzbekistan.

KVANT NAZARIYASINING ASOSIY TUSHUNCHALARINI O'QUV JARAYONIDA SHAKLLANTIRISH USULLARI

N.S.Matjanov – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: kvant fizika, mikroob'ekt, metod, model, atom, bahs-munozara, kvantoviy tasavvurlar, nazariya.

Ключевые слова: квантовая физика, микрообъект, метод, модель, атом, дебаты, квантовые представления, теория.

Key words: quantum physics, micro-object, method, model, atom, debate, quantum representations, theory.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimini isloh qilish hamda uni rivojlangan davlatlar darajasiga ko'tarishga davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida katta e'tibor berib kelinmoqda. Hozirgi kunda uzluksiz ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimi har qanday davlatni zamon talablariga hamohang ravishda innovatsion

rivojlanishida hal qiluvchi va muhim omilga aylanganligi hammaga ma'lum. Hozirgi kundagi ilmiy-texnikaviy taraqqiyot nafaqat ishlab chiqarishning ko'p sonli tarmoqlariga, balki madaniy, ijtimoiy-gumanitar bilimlar, ta'lim sohasiga ham innovatsion texnologiyalarni joriy etishni taqozo etmoqda.

Ko'pchilik o'qituvchilar va fizika o'qitish metodikasi bo'yicha izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilar kvant fizikasining o'qitish metodikasini takomillashtirish ustida ish olib borishmoqda.

M.Dioraev kvant fizika o'quv materiallarini quyidagi ketma-ketlikda o'qitish kerakligini taklif qilgan:

1. Atom tuzilishini Rezerford-Bor modeli asosida o'qitish.
2. Yorug'likning kvantoviv xossalarini o'rganish.
3. Zarralarning korpuskulvar-to'lain dualizmi.
4. Atom tuzilishi to'g'risidagi zamonaviy tasavvurlar.
5. Kvant nazariyaning avrim tabiqlari.

Muallifning ta'kidlashicha ko'rsatilgan ketma-ketlikning o'ziga xosligi shundaki. Rezerford-Bor atom tuzilishi nazariyasi vorug'likning kvantoviv nazariyasiga qadar o'qiladi. Bunday vondashish. modda atomlari tomonidan elektromagnit nurlanish va vutilishni bog'lashga imkoniyat tug'diradi. Ushbu jarayonlarni chuqur tushunish uchun, dastlab atom tuzilishini bilish zarur [1:25].

Kvant fizikasi asosan mikroolamni tushuntirishda qo'llaniladi. Zamonaviy fizikaning barcha muhim sohalari deyarli kvant mexanikaga asoslanadi. Kvant mexanika metodlarini qo'llash zarur bo'lgan mikroskopik sistemalar bilan ish ko'rganda, ular ko'pincha klassik mexanika formulalari tilida izohlanadi. Buning cheklanganligini Geyzenbergning noaniqlik munosabatlari ko'rsatib beradi. Kvant fizikasi bo'limini o'rganishda kam sonli fizik qonunlar yordamida birgina usul qo'llanib, molekulaning vaziyatiga doir ko'pgina masalalarni hal etish imkoniyatlari mavjud ekanligi ko'rsatiladi. Bunda o'quvchilar analiz va sintez, induksiya va deduksiya kabi umumiy ilmiy metodlar bilan tanishadilar hamda ularni o'zlashtiradilar [2:174].

Talabani faol faoliyatini o'rganish qonuniyatlari muammosi bilan shug'ullangan N.F.Talizinaning ta'kidlashicha, bilimlarni o'zlashtirish ko'plab psixik jarayonlar (idrok, xotira, fikrlash), talabani atrof-olamni bilishga munosabati, bundan tashqari uning shaxsiy sifatleri (hissiyot, iroda, intellekt)ga xoslikni o'z ichiga qamrab oluvchi murakkab bilish faoliyatidir [4:48].

Bizning fikrimizcha, talabalar, kvant fizikaning muhim mavzularini o'qituvchidan eshitganidan tashqari, mustaqil tarzda qo'shimcha adabiyotlardan foydalangan holda egallashga harakat qilishlari maqsadga muvofiq bo'ladi. Kvant fizikasining asoslarini o'qitishda quyidagi qiyinchiliklar mavjud:

1. Kvant nazariyalar bir qancha murakkab tushuncha va matematik apparatga asoslangan, bu esa, o'z navbatida, berilgan materialni qabul qilishda va o'zlashtirishda qiyinchilik tug'diradi;
2. Kursning qiyinchiliklaridan yana biri, mikroobekt-larni o'rganishda ko'rmazlilikning yo'qligi va boshqalar;
3. Kvant fizika elementlarining o'rta ta'lim tizimida o'z aksini topmaganligi va boshqalar.

Yuqorida aytilganlar shuni ko'rsatadiki, kvant fizika o'qib bo'lingandan so'ng, talabalardagi kvantoviv

tasavvurlar chuqur, to'liq va mustahkam bo'lmas ekan. Talabalar mikroobektlarning xususiyatlari, xossalari va harakati, harakat tenglamasi hamda klassik va kvant fizika qonunlari orasidagi o'zaro munosabatlar haqida, ya'ni moslik tamoyilining bajarilishi to'g'risida to'laqonli tasavvurga ega bo'lmaydi.

Bizning fikrimizcha, ushbu muammolarni hal qilishning quyidagicha yo'llari mavjud:

- Kvantoviv tasavvurlarni shakllantirishda kompyuter texnologiyalaridan keng foydalanish;
- Sinf, sinfdan tashqari va amaliy darslarni o'tkazish metodikasini takomillashtirish;
- Kvant fizikaga taaluqli fundamental tajribalarni komp'yuter animatsiyalardan foydalanib o'qitishni amalga oshirish;
- Kvant fizikasi bo'limini o'qitishda interfaol metodlarni kiritish orqali takomillashtirish.

Pedagogik texnologiyalar asosida ta'lim muassasalari talabalarining bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish kvant fizika darslarini o'qitish samaradorligini oshiradi. Fizika va tabiiy fanlarning o'zaro aloqadorligi natijasida fizika tushunchalari bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu fan o'z doirasida fizikaga tegishli ma'lum bir qonuniyatlarni, tushunchalarni o'rganadi. Hozirgi zamon talabi bo'lgan axborot-kommunikatsion texnologiyalarni qo'llash orqali darslarni tashkil qilish, pedagogik mahorat va qobiliyatni tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu texnologiyalar fizika yo'nalishidagi talabalarga kvant fizikaning fundamental tajribalar bilan qurollanishga xizmat qiladi, ular quyida keltirilgan.

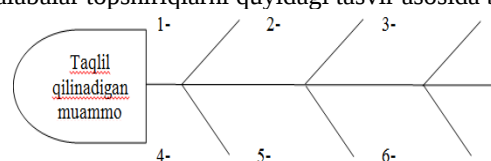
«BALIQ SKELETI» grafik organayzeri

Grafik organayzer talabalarda mavzu yuzasidan muayyan masala mohiyatini tasvirlash va yechish qobiliyatini shakllantiradi. Uni qo'llashda talabalarda mantiqiy fikrlash, mavzu mohiyatini yorituvchi tayanch tushuncha, ma'lumotlarni muayyan tizimga keltirish, ularni tahlil qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

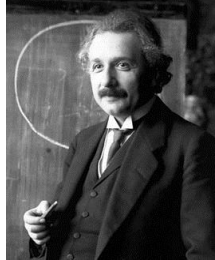
Undan foydalanish quyidagicha amalga oshiriladi:

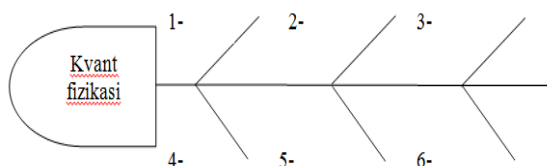
1. O'qituvchi talabalarni grafik organayzerni qo'llash sharti bilan tanishtiradi;
2. Talabalar kichik guruhlariga biriktiriladi;
3. Guruhlar topshiriqlarni bajaradi;
4. Guruhlar o'z yechimlarini jamoaga taqdim etadi;
5. Jamoa guruhlarining yechimlari yuzasidan muhokama uyushtiradi.

Talabalar topshiriqlarni quyidagi tasvir asosida bajaradi:



«Baliq skeleti» grafik organayzerini «Kvant fizikasi» bo'limiga qo'llash bo'yicha misol keltiramiz. Quyida keltirilgan rasmlarni tahlil eting [3].

					
Gustav Lyudvig Gerts	Verner Karl Geyzenberg	Albert Eynshteyn	Ervin Shredinger	Gustav Robert Kirxgof	Maks Karl Ernst Lyudvig Plank
1-muammo	2-muammo	3-muammo	4-muammo	5-muammo	6-muammo

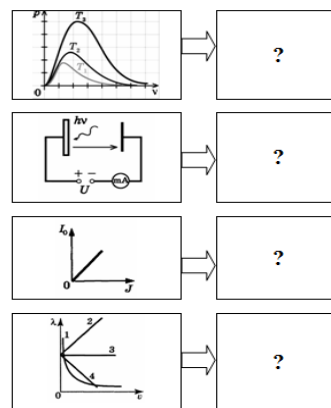


«BARCHA OMILLARNI HISOBGA OL!»

(Boho) metodi

Boho – bu shaxs e’tiborini muayyan omillarga qaratishga xizmat qiluvchi metod sanalib, uni qo’llashdan ko’zlangan maqsad shaxs ongini rivojlantirish, tasavvurini kengaytirish, tafakkurini boyitish.

Metod qanchalik aniq maqsad asosida qo’llanilsa, uning samaradorligi shuncha yuqori bo’ladi. Agar talaba u yoki bu fikrni ochiq aytishga tortinsa, u holda metodni qo’llash hech qanday samara bermaydi [4].



Xulosa qilib shuni aytish mumkin, xoxlagan o’quv predmeti singari zamonaviy fizikani o’rgatish, agar o’qituvchi o’z mehnatini to’g’ri tashkillashtira olsa, talabalarning o’ziga xos individual xususiyatlarini savodli, malakali tahlil qila olsa shaxsning shakllanishi uchun vosita bo’lishi mumkin.

Shu bilan birga, ta’lim jarayoni innovatsion texnologiyalar orqali yuksak saviyada tashkil etilsa, bo’lajak mutaxassislarda intellektual faollik namoyon bo’ladi. Intellektual faollik esa, bo’lajak mutaxassislarning har tomonlama tayyorgarlik ko’rishiga, bo’lajak faoliyatning ustasi bo’lib etishishiga yordam beradi.

Adabiyotlar

1. Djoraev M. Fizika o’qitish metodikasi (umumiy masalalar). -T.: Abu matbuot-konsalt. 2015. 280-b.
2. Джораев М., Саматов Ф.Б., Хужанов Э.Б. Академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ўқувчиларида квант физикага оид тасаввурларни шакллантириш ва ривожлантириш. // Таълим, фан ва инновация, 2016, № 4, 24-27-б.
3. Ro’ziyeva D., Usmonboyeva M., Holiqova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo’llanilishi. -T:TDPU. 2013, 114- b.
4. Талызина Н.Ф. Формирование познавательной деятельности учащихся. -М.: «Просвещение», 2003, -С. 48.

РЕЗЮМЕ

Maqolada kvant fizika mavzularini o’qitishda pedagogik texnologiyalar asosida ta’lim muassasalari talabalarining bilim, ko’nikma va malakalarini shakllantirish samaradorligini oshirish haqida ma’lumotlar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье представлена информация об эффективности педагогических технологий при обучении тем по квантовой физике в образовательных учреждениях на основе формирования у студентов знаний, навыков и умений.

SUMMARY

The article provides information on the effectiveness of pedagogical technologies in teaching topics on quantum physics in educational institutions based on the formation of students' knowledge, skills and abilities.

МЕКТЕПТИ ЖӘМӘӘТЛИК БАСҚАРЫҰДА АТА-АНАЛАР МЕНЕН ИСЛЕСИҰДИҢ АҒМІЙЕТИ

А.О.Меңлибаева – ассистент оқытыушы

С.С.Омаров – студент

Әжисияз атындағы Нәкіс мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: менежмент, таълим муассасасини бошқариш, мактаб бошқаруви, ота-оаналар билан ишлаш, тарбия.

Ключевые слова: менежмент, управление образовательного учреждения, управление школой, работа с родителями, воспитание.

Key words: management, management of educational establishment, school management, interaction with the parents, education.

XX әсирдиң 80-90-жылларында пайда болған менежмент, яғный басқарыу түсиниги бүгинги күнде дерлик барлық тараўларды қамтып алды. Өз ўақтында менежменттиң тийкарын салған америкалық инженер Ф.Тейлор (1856-1915) өзиниң “Басқарыўды илимий шөлкемлестириўдиң усылы хәм принциптери” мийнетинде оның әҳмийетли екенин илимий жақтан дәлиллейге урынған болса, бүгинги күнде менежменттиң соңғы жетискенликлеринен пайдаланған халда оны билимлендириў системасына ендириў мәселеси де бул тараўды нәтийжели раўажландырыў-дағы ең әҳмийетли ўазыпалардың бирине айланды.

Тәлим сыпатын басқарыу искерлигин шөлкемлестириў хәм түрли буўын басшыларының кәсиплик раўажланыўы, олардың тәжирийбесин асырыў жөнелислери, машқалалары бойынша мәмлекетимизде бир қанша алымлар өз илимий изертлеўлерин алып барды. Олардан Л.В.Перегудов, Э.А.Сейтхалилов, М.М. Мирқосимов, Р.Х.Джураев, С.Турғунов, Н.Ахмедова [5, 7, 4, 3, 1] хәм басқаларды

атап өтсек болады.

Өзбекстан Республикасы ўзликсиз билим бериў системасына тийкарланған. Бул системаның мектеп билимлендириўи бөлиминде де басқарыўды шөлкемлестириў ислери жолға қойылған. Бунда мәмлекетлик педагогикалық хәм жәмәәтлик басқарыу жетекшиликти етеди. Мәмлекетлик-педагогикалық басқарыўда мектеплерди басқарыўдың барлық бөлимлери – кадрларды таңлаўдан баслап, оның материаллық-техникалық базасы, оқытыў хәм оқыў процесин шөлкемлестириў талап етилсе, жәмәәтлик басқарыу көбирек тәлим менен бирге тәрбия мәселелерине байланыслы халда шөлкемлестириледі. Яғный, оқытыўшылар, оқыўшылар, ата-аналар хәм жәмәәтлик ўәкиллерден дүзилген мектеп кеңесиниң мектепке жәмәәтлик басқарыўды жүргизиў хызмети болып табылады. Бүгинги күнде мектеп билимлендириўин шөлкемлестириў хәм басқарыўды модернизациялаў, мектеп басқарыўындағы жәмәәтлик басқарыўды еле де жетилистириў мәселелери күн талабындағы шешимин